

В російських губерніях теж зберігся звичай «Вулиця». Ближче до вечора дівчата збирались в одному місці, формувались у колони та вирушали з піснями в іншу сторону. Тим часом, хлопці теж з піснями шли їм навпроти. Зустрічались вони зазвичай в центрі села, де на них чекали глядачі. Потім групи знову розходились. Так усе продовжувалось поки вони не обійшли село три рази [1, с.165].

Ще одну яскраву аналогію між двома етносами можна спостерігати під час святкування Покрови. Жителька с. Сумани, Житомирської обл. Серафим Охрімчук згадує, що до Покрови на вулиці гуляли, а після Покрови то уже до когось у хаты просились, винаймали велику у вдови або старих, і там збирались на вечоринки. Розраховувались хлібом, борошном, полотном. Обов'язком хлопців було забезпечення господарів дровами [7]. В губерніях Росії теж винаймали приміщення, проте цим займались хлопці, плата за оренду відроблялась влітку на полях господарів. Обов'язком дівчат, було прибирання, забезпечення дровами та харчами [1, с. 157]. Вечорниці тривали цілу зиму аж до Великого посту. Разом збиралася молодь тільки однієї вулиці або кутка. Чужі могли приєднатися лише з дозволу всієї молодіжної громади. Дівчата починали ходити на вечорниці років із 14–16, (як навчаться прясти, шити й вишивати). З-поміж себе вони вибирали отаманшу – дівчину, що керувала вечорницями і яка користувалась великим авторитетом. На вечорницях дівчата пряли, вишивали та плели. Хлопці могли приходити тільки тоді коли дівчата розходились по своїх домівках [7]. Їхні російські ровесниці «которые имели постоянного кавалера, занимаясь прядением, усаживались на прядки, а кавалер садился им на колени. Работать при этом, конечно, было не очень удобно, но целованью и милованию это мало мешало» [1, с.161].

Отже, ігри і забави, спільні розваги були істотною складовою соціальної інтеграції. Можна сказати, що розваги української молоді були дещо соромязливішими, навідміну від наших сусідів. Адже в схожих традиціях простежується дещо інше моральне виховання. Деякі з них мали виробничу основу, включаючи розважальні елементи. Незалежно від цього вони мали на меті гуртування та забезпечення дошлюбного спілкування молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Логинов К. К. Традиционный жизненный цикл русских Водлозерья: обряды, обычаи и конфликты / К. К. Логинов. – М.: Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2010. – 424 с.
2. Мазуркевич О.П. Сільські молодіжні громади як школа етикетного виховання/ О. П. Мазуркевич // Культура України. - 2013. - Вип.43. – С, 110-118.
3. З.Николайчуу Ф. Универсал гетьмана Скоропадского о вечорницах, кулачных боях, сборищах под Ивана Купала и проч., 1719 года / Ф. Николайчук // Киевская старина – 1894 – Т.45. – С. 541-543
4. Бернштам Т. А Русская народная культура Поморя в XIX – начале XX в. / Т. А. Бернштам. – Л., 1983., - с. 323
5. Громько М. М. Традиционные нормы поведения и формы общения русских Крестьян/ М. М. Громько. – М., 1986. – 306 с.
6. О. Воропай Звичаї нашого народу/ Воропай О., - Етнографічний нарис. - Т.2., - с. 51-58
7. <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult208.htm>

Вовна К.

Науковий керівник – доц. Старка В. В.

СТАНОВИЩЕ СУДОВОЇ ПОЛІЦІЇ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В СКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА (1919 – 1939 РР.)

Переосмислення історичної спадщини України в контексті всесвітньої історії, що здійснюється сучасною вітчизняною історіографією, зумовило зростання зацікавленості проблемами українсько-польських відносин на різних етапах непростого історичного минулого обох народів та держав. Одним із таких важливих періодів є двадцятиліття між Першою й Другою світовими війнами. Саме тоді постала та функціонувала відновлена Польська держава – Друга Річ Посполита, у політиці якої Україна й українське питання займали вагоме місце.

Важливим елементом суспільного життя міжвоєнної Польщі виступала специфічна політика на території Західної Волині, Східної Галичини, інших етнічних українських земель, що входили до її складу. На тлі належного рівня вивчення окремих граней такої політики практично не з'ясованими залишаються питання діяльності на західноукраїнських землях польських органів внутрішніх справ,

зокрема державної поліції. Це стосується й Західної Волині, де з весни 1921 р. по осінь 1939 р. функціонувало Волинське воєводство. Дослідження діяльності тут польських поліцейських структур дає змогу розкрити їх роль у реалізації внутріполітичного курсу держави, наведенні й підтриманні правопорядку, вплив на волевиявлення населення під час виборчих кампаній, зусилля з нейтралізації опозиційних до влади сил тощо.

Розробка теми сприяє введенню до наукового обігу чималої кількості маловідомих матеріалів про тогочасну суспільно-політичну, соціально-економічну та національно-релігійну ситуацію в регіоні. Науковий аналіз теми дає змогу зіставити набутий польською державною поліцією досвід із реаліями діяльності й завданнями органів внутрішніх справ України на сучасному етапі.

Мета статті – охарактеризувати становлення, структуру, напрями й форми діяльності польської судової державної поліції на західноукраїнських землях в складі Республіки Польща (1919–1939 рр.).

Джерелознавчу базу дослідження становлять праці О.Разиграєва [4], [6], О.Білецької [5] та польського вченого П.Стшелецького [11]. Крім того, вагомий за обсягом і науковою значущістю масив документів із теми зберігається в Державному архіві Рівненської області (далі ДАРО), Державному архіві Львівської області (далі ДАЛО) та Центральному державному історичному архіві у м. Львові (далі ЦДАЛ). Там містяться розпорядження, інструкції, листи та інші види письмових документів про діяльність повітових управлінь судової поліції, а також численних дільниць, що функціонували на територіях гмін. Невід’ємною складовою частиною статі стали публікації документів і матеріалів польською мовою, матеріали тогочасної періодики – часописів, устав і збірок „Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, „Ustawa z 24 lipca 1919r. o Policji Państwowej”, „Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów”.

Як працювала поліція сто років тому? Хто міг потрапити в правоохоронці? Які справи вони розслідували й за ким стежили? Як розвивали агентурну мережу й скільки платили „стукачам”?

Слідча служба вперше згадується у статті № 7 закону „Про державну поліцію” від 24 липня 1919 р. де вказувалось, що слідчі відділи очолюють начальники кримінальної поліції котрі на теренах воєводства підпорядковуються коменданту округу [10].

Судову поліцію, в правових актах того часу називали слідчою поліцією, а в літературі кримінальною. Така поліція була організована в містах, які становлять самостійні адміністративні одиниці, в містах в яких діяли крайові суди і в містах в яких виникала на це потреба. Слідчі відділки входили в склад поліції відповідних міст, і на таку поліцію крім розслідування злочинів, покладалась і обов’язки із запобіганням їхнього вчинення. Територіальні межі діяльності слідчих відділів і їх службових осіб співпадала з територіальними межами діяльності відповідного суду [8].

У вересні 1919 р. в Луцьку було створено управління слідчої поліції на чолі з інспектором Я. Петчаком , у жовтні – в результаті розформованого санітарного відділу з’явилася Луцька експозитура слідчої поліції під керівництвом „пшодовника” Ю. Добржанського; Особовий штат Луцької експозитури слідчої поліції складала: Ю. Добржанський (керівник), П. Ашовський (помічник) , Ю. Орловський (секретар), – А. Кліман, М. Троць, Є. Ашовський, М. Золомський („розвідники”) [11].

Керівництво управління слідчої поліції регулярно інформувало владу Луцька та повіту про поточну ситуацію і складало рапорт з такими рубриками: вбивства, викрадення коней, крадіжки, лихварство, хабарництво, підпали, переховування військового обмундирування та зброї, арешти.

До складу поліцейського корпусу Волині входила слідча (кримінальна) поліція, яка була утворена наприкінці 1920 року. З 1 лютого 1921 року почали діяльність слідчі філії у Луцьку, Рівному, Острозі, Кременці, Дубно, Ковелі та Володимирі. Восени того ж року розпочалось укрупнення цих підрозділів на повітовому рівні. Цей процес проходив шляхом ліквідації одних підрозділів з одночасним збільшенням територіальних меж діяльності інших. У 1922 році на Волині функціонувало слідче управління при окружному управлінні поліції у місті Луцьку та чотири слідчі підрозділи при повітових управліннях у Луцьку, Рівному, Ковелі та Дубно. До

головних завдань кримінальної поліції належали: запобігання та розкриття злочинів, ведення слідства у справах вбивства, крадіжок, шахрайства, вимагання, лихварства тощо [4, с. 32].

Розпорядження Головної команди (управління – авт.) державної поліції від 3 листопада 1919 р. „Про організацію слідчих управлінь” проголошувало створення при кожній окружній команді державної поліції слідчих управлінь, які у міру потреби мали право організувати експозитури 4-ох рівнів: I-го у складі щонайменше 50 осіб, II-го від 25 до 50 осіб, III-го від 10 до 25 осіб і IV-го від 3 до 10 осіб. Експозитури I–III-го рівнів у сфері організації, забезпечення, професійного вишколу особового складу та дисципліни підпорядковувались окружному коменданту, котрий здійснював нагляд над їхньою діяльністю. Натомість, експозитури IV-го рівня перебували у віданні повітових комендантів державної поліції [2, арк. 192].

Для керівництва та контролю за діяльністю теренових одиниць слідчої поліції 18 січня 1920 р. при Головній команді державної поліції був створений спеціальний IV-й реєстраційно-карний відділ (з 1922 р. – реєстраційно-пошуковий). Повноваження вказаного відділу охоплювали як слідчі управління (при окружних командах поліції), так і експозитури поліції (при повітових командах). Окрім організаційно-контрольних функцій зазначений підрозділ Головної команди державної поліції видавав „Слідчу газету” та „Списки розшукуваних осіб” [6, с. 91-92].

Зміни у внутрішній організації кримінальної поліції засвідчило розпорядженням Міністра внутрішніх справ від 4 січня 1922 р. „Про організацію слідчих управлінь” [3, арк. 1–13]. Зазначений нормативно-правовий акт підтвердив функціонування слідчих управлінь при окружних командах державної поліції. Серед головних завдань даного підрозділу виділялось проведення слідства в справах надзвичайної ваги на вказівку воєводського поліцейського керівництва, а також нагляд за діяльністю слідчої поліції на теренах службового округу. На теренах повітів функціонували низові підрозділи кримінальної поліції – слідчі експозитури. Слід зазначити, що розпорядження 1922 р. головним чином було спрямоване на зменшення кількості експозитур на теренах повітів шляхом об’єднання малочисельних слідчих підрозділів. Станом на грудень 1922 р. у Другій Речі Посполитій функціонувало 16 окружних слідчих управлінь та 55 експозитур. Чергова реорганізація кримінальної поліції відбулась 1924 р., внаслідок якої слідчі управління реорганізувались у „кримінальні реферати” із збереженням попередньо закріплених повноважень. Слідчі експозитури на теренах повіту ліквідувались взагалі, а їх функції передавались штату загальної поліції при повітових командах [6, с. 92].

Повноваження слідчої міліції в основному були передбачені в Кримінально-процесуальному кодексі Польщі 1928 року. Крім того Розпорядженням Міністра Внутрішніх справ від 4 січня 1922 року „Про організацію слідчих відділень”, була затверджена Інструкція „Inwigilacyjna”, якою на слідчі відділення покладалась завдання запобігання, виявлення злочинів, затримання винних осіб і доведення їхньої вини. Такі завдання слідчі відділення виконували насамперед за допомогою контролю, який здійснювався шляхом:

- спостереження (загального і індивідуального);
- переслідування (безпосереднє і опосередковане);
- розшук (локальний, регіональний, державний).

Загальне спостереження здійснювалось слідчою поліцією за допомогою патрулювання на вулицях, театрах, ринках і в інших місцях скупчення людей, а також за особами, які вже притягались до відповідальності і не мають постійного місця праці. Індивідуальне спостереження також здійснюється службовими особами слідчих відділень і стосувалось конкретно підозрюваних осіб у вже вчиненому злочині, або злочині який готується, і про який є такі відомості. Таке спостереження здійснюється таємно, щоб підозрювана особа не дізналась про це. Працівники слідчої поліції здійснювали таке спостереження без форменого одягу і пристосовувались до місцевості, перебираючись в ролі поштаря, лакея, сторожа, продавця. Спостереження здійснювалось також в приміщеннях. Особи, що здійснювали спостереження могли допитувати інших осіб, брати до уваги донесення, в тому числі і анонімні, для цього вони мали знати мову регіону, а також єврейський жаргон [8].

Переслідування, відповідно до вищезгаданої інструкції також здійснювалось уповноваженими особами слідчого відділення. Безпосереднє переслідування здійснювалось пішо, кіньми, з допомогою інших засобів, залежно від місцевості за особами, які втекли з під варті. А опосередковане переслідування полягало в отриманні інформації про особу, що розшукується, за допомогою запитів

через телефон, пошту чи окремого кур'єра. Таке переслідування здійснюється з особливою швидкістю, і до тих пір поки таку особу не затримають.

Розшук здійснювався за особами, які переховуються від слідства, в невідомій місцевості, або коли особа злочинця ще не встановлена. Така дія потребувала об'єднання зусиль кількох відділків поліції. Залежно від обсягу території на якій здійснювався розшук, він поділявся на: 1) розшук локальний, в межах повіту; 2) розшук регіональний, в межах воєводства; 3) розшук державний, на території цілої Речі Посполитої і поза її межами [8].

Кримінально-процесуальний кодексом Речі Посполитої 1928 року, на слідчі відділення було покладено завдання проведення дізнання. Відповідно до ст. 241 КПК обов'язком поліції було запобігання втрати доказів і запобігання ухилення підозрюваного від слідства [9]. Для виконання таких функцій поліція мала право збирати речові докази, проводити обшуки особи і помешкань, допити осіб у відповідній справі. Такі дії поліція зобов'язана була оформляти відповідними процесуальними актами.

У 1938 р. відповідно до розпорядження Президента Польщі про вдосконалення судового процесу з метою посилення дієвості слідства поліції надавалися рівні права з прокуратурою [5, с. 43].

Протягом 1920-х років найбільшим недоліком у слідчій практиці поліції була її недостатня оперативність та формалізм. У 1932 р. прокурор окружного суду в Гродно на з'їзді начальників слідчих відділів (у Вільнюс) вказав на недоліки, які чинили перешкоди в ефективному проведенні слідства. Передусім надто багато зусиль витрачалось на канцелярську роботу (складання докладних протоколів, звітів); до слідства залучалися службовці, які не були уповноваженими проводити дізнання; під час дізнання головна увага приділялась зізнанням свідків (вони часто змінювалися); недооцінювали речові докази, а це призводило до того, що суди часто навіть не могли встановити, чому в матеріалах справи опинився той чи інший речовий доказ, і справа „розсипалась”; дізнання не раз переходило із „рук в руки” і, отже, втрачалась відповідальність за його результат; слідчі відділи були перевантажені іншими видами роботи, внаслідок чого слідство не було ретельно проведено і передавалось до суду у недовершеному вигляді [7, арк. 55–57].

Крім того предметом пильної уваги слідчої поліції були політичні справи. Адже політичні процеси ставали постійним явищем суспільного життя міжвоєнної Польщі. Слід зазначити, що у кримінальному кодексі тогочасної Польщі не існувало поняття політичного злочину, так як це було у Радянському Союзі. Проте у внутрішній документації поліції застосовувався термін „антидержавний”.

З 1921 року для розслідування політичних злочинів, а також для боротьби з особами і організаціями, які мали на меті зміну суспільно-політичного устрою шляхом революції (передусім комуністи), а також з метою боротьби з українським національним рухом, який пропагував гасла визволення земель, на яких живуть українці, було утворено підрозділ слідчої служби [5, с. 43]. Формально такі служби підпорядковувались органам правосуддя, а фактично урядам воєводств.

Органами поліції при здійсненні дізнання були допущені численні порушення засад кримінального процесу. При арештах польська поліція відзначалася брутальністю та застосуванням фізичних тортур щодо арештованих українців. Зокрема, вночі з 12 на 13 лютого 1924 року у львівській тюрмі було убито під час слідства учасницю української національно-визвольної боротьби Ольгу Басараб. Офіційна версія: самогубство [1, арк. 10–21].

Найгучнішими політичними процесами, були „святоюрський” процес у Львові у 1922–1923 рр. (судовий процес над 39 комуністами, у тому числі над 26 учасниками конференції представників Комуністичної Партії Польщі і Комуністичної Партії Східної Галичини (КПСГ), яка відбувалася конспіративно 30.10.1921 в одному з будинків собору святого Юра у Львові), процес проти Біласа та Данилишина 1932 рр. (судовий процес над українськими націоналістами, учасниками збройного нападу на пошту в Городку), варшавський та львівський процеси проти С. Бандери та інших керівників ОУН у 1935–1936 рр. Всі вони відбувалися, як свідчать документи, із застосуванням механізмів політичних провокацій, фальсифікацій, проведення безпідставних арештів та ув'язнень.

Отже, після відновлення незалежності польської держави, було зорганізовано міцний поліцейський апарат, на який згідно з законодавством були покладені обов'язки забезпечення

суспільної безпеки, спокою та порядку. Судова поліція, як елемент системи державної поліції, становила потужний механізм з широкими повноваженнями, основним завданням, якої відповідно до нормативно-правових актів II Речі Посполитій було проведення дізнання у кримінальних справах. Крім цього судова поліція в II Речі Посполитій виступала засобом утвердження влади на західноукраїнських землях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний архів Львівської області, – Ф. 1. – Оп. 52. – Спр. 285. – Арк. 10 – 21.
2. Державний архів Рівненської області, – Ф. 86. – Оп. 3. – Спр. 2. – Арк. 192.
3. Державний архів Рівненської області, – Ф. 86. – Оп. 3. – Спр. 114. – Арк. 1–13
4. О.Разиграєв. Державна поліція Волинського воєводства в охороні громадського порядку у 1919 – 1926 рр. // « Польські студії » № 4 (« Дух і Літера » № 23) – Київ, 2011, с. 32
5. О.Білецька . Правовий статус судової поліції на західноукраїнських землях в складі Республіки Польща 1921-1939 рр. // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012 р. – Випуск 55. – С. 39–45
6. О.Разиграєв. Організація діяльності Державної поліції Другої Речі Посполитої (1919- 1926 рр.) // Український історичний збірник. – 2011р.– Вип. 14, с. 89 – 102
7. Центральний державний історичний архів України, м. Львів . – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 100. – Арк. 55 – 57
8. Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://delta.lex.pl/pages/document/Organizacja-instytucji-policyjnych-w-II-Rzeczypospolitej-1918-1926-Wybor-zrodel-i-dokumentow/545864> (дата звернення 14.03.2015) – Назва з екрана.
9. Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу : <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/1928/s/33/313>
10. Ustawa z 24 lipca 1919r. o Policji Państwowej [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу : <http://panstwowa.policja.pl/pp/akty-prawne/8,USTAWA-z-dnia-24-lipca-1919-r-o-Policji-Panstwowej.html> (дата звернення 12.03.2015) – Назва з екрана.
11. Strzelecki W. Bezpieczeństwo na ziemiach Polski. Od kmiecia grodowego do granatowej armii. - Warszawa, 1934. - S.10

Гавур В.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКО-ЯПОНСЬКИХ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН У НОВІТНЬОМУ ВИМІРІ

В умовах сучасних інтеграційних процесів сформувалась своєрідна світова комунікативна павутина, що охоплює собою безліч суспільних сфер діяльності: економічну, політичну, культурну тощо. Але дана система не є монолітною, чим пояснюються складні політичні процеси другої половини ХХ ст., коли низка народів виборюють незалежність та поступово починають налагоджувати контакти з провідними світовими державами. Саме до такої категорії належить і Україна, народ якої на протязі багатьох століть потерпав від іноземного гніту та не мав змоги утворити міцну державу, і лише з 1991р. виборів суверенітет та отримав змогу вести самостійну зовнішню політику. Відповідно, повноцінне входження в геоінтеграційний процес потребує часу і витримки зі сторони як України, так і світового загалу. Однак, Україна вже здійснила такі важливі кроки, як: входження в ГУАМ у 1997 р., а також асоціація із ЄС у вересні 2014 р., налагодження відносин із США та східноазійськими країнами. Вже понад 20 років Україна підтримує хороші відносини з Японією. Тут, зокрема, слід відзначити і поступове встановлення культурних зв'язків, створення іноземних культурних центрів як в Україні, так і українських – на території держав-партнерів, а також взаємну культурно-просвітницьку діяльність.

Актуальність статті полягає у тому, що країни, які, здавалось, кардинально різняться між собою – такі, як Україна та Японія, здатні проявляти глибоку взаємну зацікавленість, активно співпрацювати в культурній сфері, переймати одна в одної культурний досвід. Також, думка автора зводиться до того, що, намагаючись налагодити тісні взаємозв'язки з потенційною державою - партнером, у першу чергу слід усвідомити її культурний поступ задля подолання зайвих бар'єрів і підвищення ефективності відносин.